

УДК 94:329:28(4-15) “1945/...”

**МУСУЛЬМАНСЬКІ ГРОМАДИ В КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ :
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ**

Мар`яна Стець

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна, (032) 239-41-32
e-mail: marianochka_s@ukr.net*

Висвітлено процес формування мусульманських громад на території країн Західної Європи після Другої світової війни. На прикладі кількох країн ЄС проаналізовано передумови та особливості утворення мусульманських общин.

Ключові слова: мусульманські громади, імміграція, умма.

Сьогодні у Західній Європі, за різними підрахунками міграційних служб та експертних оцінок, проживає від 8-ми до 15-ти мільйонів мусульман: на території Франції — 3,5—5 мільйонів осіб, Німеччини — 3 — 4,5 мільйона, Великої Британії — 1,5 — 2 мільйони, Нідерландів — 0,5 — 1 мільйон, Бельгії — 0,3 мільйона осіб¹.

Протягом декількох десятиліть труднощі соціально-економічного та демографічного характеру змушували країни Європи легалізувати і навіть пропагувати імміграцію з мусульманських країн. Європейські політики відстоювали ідеї толерантності, несумісні з поглядами С. Гантінгтона, який у своїй книзі “Зіткнення цивілізацій” стверджував, що Європа та іслам — це два антиподи, дві першочергово ворогуючі та антагоністичні цивілізації. Однак побутувала думка, що інтеграція мусульманської діаспори в європейське суспільство сприятиме зближенню християнської та ісламської цивілізації.

Як було сказано вище, до середини минулого сторіччя мусульманська умма в Європі не була такою чисельною. Мусульмани з’явилися у Європі як результат проведення політики імпорту робочої сили після Другої світової війни. Перша хвиля мусульманської міграції була виключно чоловічою, оскільки Західна Європа стала відчувати брак робочої сили, передусім низькокваліфікованої. Вихідці з країн третього світу готові були братись за низькооплачувану роботу, яку не хотіло виконувати місцеве населення. Уряд Великої Британії заохочував переселення мігрантів з своїх колишніх колоній, щоб таким чином залишити їх у сфері свого впливу; уряд Франції був змушений евакуювати з Алжиру на

---

¹ Європа мусульманська / Орлик В.// Дзеркало тижня. – 2004. - № 29 (504) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zn.ua/1000/1600/47258/>.

континент десятки тисяч так званих “арки” з родинами (алжирців, які в роки війни за незалежність країни боролися на боці Франції).

Друга хвиля міграції, пов'язана з економічним спадом у країнах Європи у другій половині 1970-х років, характеризувалась здебільшого переселенням турецьких робітників, що іммігрували в Австрію та Німеччину в 70-80-х роках ХХ ст. Вона супроводжувалась воз'єднанням сімей мігрантів першої хвилі відповідно до програми “Об'єднання сімей”. Спочатку робочих іммігрантів вважали тимчасовими працівниками, які після закінчення мандату, заробивши кошти, повернуться на батьківщину. Проте після першої енергокризи в Європі і спричиненою нею хвилі безробіття європейські держави призупинили імпорту робочої сили, припинили видачу дозволів на працю більшості іноземців. Деякі країни навіть розробили програми сприяння іноземним працівникам в репатріації, проте більшість від цього відмовилась. На батьківщині перспектив не було, а повернутись в приймаючу країну вдруге було заборонено. Отож іноземні працівники, котрі вирішили залишитись в новій країні, стали перевозити туди свої родини; діти трудових іммігрантів, виростаючи, укладали шлюби з своїми земляками, які також привозили родичів.

Третя хвиля складалася переважно з біженців та шукачів політичного притулку, пов'язана з іранською революцією 1979 р., ескалацією ірансько-іракського конфлікту, двома війнами у Затоці, падінням біполярної світової системи на початку 90-х, що спричинило нові імміграційні потоки на Захід.

Четвертою хвилею міграції умовно називають дітей, які народилися у країнах перебування від мігрантів попередніх поколінь. Наприклад, у Великій Британії майже половина (46%) представників мусульманського населення була народжена в країні².

За національним складом європейська умма є різноманітною. Така різноманітність зумовлена історичними передумовами, насамперед – колишніми колоніальними володіннями.

Точна кількість мусульман, що мешкають у Франції, невідома, оскільки з 1968 року в переписі населення заборонено вказувати конфесійну належність громадян країни. Більшість іммігрантів - це вихідці з колишніх колоній в Африці. Насамперед це алжирці, тунісці та марокканці, а також вихідці із Сенегалу та Малі. Значна частина французької умми представлена вихідцями з країн Близького Сходу, переважно з Лівану та Сирії; є також общини іранців, пакистанців, турків та курдів. Французьких мусульман поділяють на три категорії: арки, бери, і французи-європейці, котрі прийняли іслам.

Арки – назва, яка історично закріпилась за алжирцями, котрі в роки війни за незалежність (1954–1962) служили у французькій поліції в колоніальних адміністраціях. Упродовж 1962–1963 років у Францію переселились близько 20 000 мусульман разом з сім'ями. Вони відразу ж отримали французьке громадянство.

Бер – термін сучасного походження, так спочатку називали дітей абарських

---

² Чи є іслам загрозою демократії / *Бхікху П.* // День. – 2003. – №119. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/22228>.

іммігрантів, та з часом слово втратило своє попереднє значення і стало назвою більшої частини французьких мусульман. Швидкому зросту чисельності берів посприяв прийнятий 1974 році закон про обмеження трудової імміграції в умовах економічної кризи. Отож араби, які в минулому регулярно приїздили у Францію на заробітки і знову поверталися у свої країни, намагались залишитись у Франції і воз'єднатись зі своїми сім'ями. Їхні діти, згідно з французьким законодавством, автоматично отримували французьке громадянство.

Сьогодні, на території Франції функціонує близько 3 тисяч мечетей і молитовних домів, які часто об'єднують етнічні общини (алжирські, мароканські та інші мечеті). Лише вісім з них є великими монументальними спорудами, які вміщують більше тисячі вірян. Значна кількість мечетей є не лише молитовними домами: в них розташовані лікарні, басейни, книжкові магазини. В країні діє понад 2 000 ісламських асоціацій, релігійних і культурних центрів, розвинена мережа халальних (дозволенних шаріатом) м'ясних магазинів, мусульманських книгарень³. У Франції діють мусульманські школи, в яких, окрім загальноосвітніх предметів, викладають основи мусульманського віросповідання, Коран, арабську мову, дотримуються мусульманських заборон у харчуванні для учнів. Саме у таких школах 76% мусульман хотіли б навчати своїх дітей⁴.

У Великій Британії серед 58,7-мільйонного населення налічується близько 1,6 млн мусульман⁵. Три чверті британських мусульман є вихідцями з індійського субконтиненту, здебільшого з аграрних районів Пакистану та Бангладешу. Більшість з них прибула у сюди в 1950–60 роках у пошуках заробітку. В той час іммігранти заробляли у Великій Британії у 30 разів більше, ніж на батьківщині. Значний вплив приїжджиків некваліфікованих працівників змусив британський уряд скасувати режим посиленого сприяння іммігрантам.

Державний Акт про імміграцію, прийнятий 1963р. значно обмежив права приїжджиків; роботу могли отримати лише іммігранти, котрі мали дозвіл на працю. Уже 1971 р. Акт було доповнено статтею про заборону на в'їзд для неодружених чоловіків. Цей акт став вирішальним чинником у зростанні кількості мусульман у Великої Британії. За 18 місяців, з моменту прийняття Акту про імміграцію і до моменту набуття ним чинності, більшість іммігрантів перевезли до Великої Британії свої родини. Таким чином розпочалось динамічне зростання частки мусульманського населення у Великої Британії⁶. Тут і до

³ “Вторая религия” Франции. Мусульманский вопрос на галльской земле / *Кудрявцев А* // Независимая газета. – 2002. – №7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://religion.ng.ru/problems/2002-09-18/4_france.html.

⁴ Islam in France: Is the French Way of Life in Danger? / *Gurfinkiel M.* // *The Middle East Quarterly*. – 1997. – VOL. IV:№ 1. – p.20

⁵ Islam in the United Kingdom / *Euro-Islam: News and Analysis on Islam in Europe and North America*. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.euro-islam.info/country-profiles/united-kingdom>.

⁶ History of Islam in the UK / *BBC Religions*. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/religion/religions/islam/history/uk_1.shtml.

сьогодні навчаються студенти з таких мусульманських країн, як Малазія, Індонезія, Саудівська Аравія, Іран, Ірак, країн Персидської затоки та ін. Нафтові магнати зацікавлені у тому, щоб дати своїм нащадкам хорошу освіту. Зазвичай після закінчення навчання випускники англійських університетів повертаються на батьківщину, щоб продовжити прибуткову сімейну справу. Проте у Великій Британії діє на постійній основі значна кількість мусульманських студентських організацій, котрі допомагають адаптуватись щойно прибулим на навчання мусульманам.

Важливою особливістю мусульман Великої Британії є різноманітний етнічний та релігійний склад. Для прикладу, вихідці з пакистанського Пенджабу фактично не мають нічого спільного в культурному, етнічному і мовному відношенні з вихідцями з Бангладешу, хоча раніше Бангладеш і Пакистан були єдиною державою. Єдиною основою для самоідентифікації усієї мусульманської спільноти є навіть не іслам, а лише його загальні риси та принципи.

Швидке зростання мусульманської общини у Великій Британії відбувається на фоні зменшення кількості британців, які сповідують християнство. Згідно з даними опитування 2000 р., проведеного національним центром соціальних досліджень, 44% дорослого населення Великобританії не сповідує жодної релігії. 1983 р. ця цифра становила 31%. До Англіканської церкви сьогодні належить лише чверть населення Великої Британії. Віруючими себе вважають лише 48% опитаних, при цьому 5% вважають себе мусульманами⁷.

Населення Бельгії становить 10,3 млн осіб, з яких 380 тис. (3,7%) сповідує мусульманство. Здебільшого вони марроканці та турки. Маррокаська община є найбільшою групою серед усіх національних меншин Бельгії, 2007 року, за чисельністю вони перевершили навіть італійців, які були до того найбільшою та найвпливовішою групою іммігрантів у Бельгії⁸. Найбільший вплив іммігрантів з мусульманських країн спостерігали в 60-х роках минулого століття, коли були підписано договори, які гарантували найсприятливіші умови для іммігрантів з Марокко, Туреччини, Алжиру та Тунісу. Зазначимо, що в колоніальний період Бельгія не мала жодних володінь у мусульманському світі. Головними підставами для підписання цих угод стали низький рівень народжуваності, старіюче населення, потреба в дешевій робочій силі, яка мала витіснити з ринку італійців, іспанців та португальців, які вимагали значно більшої оплати праці. Уряд Бельгії 1974 року ускладнив умови для отримання дозволу на працю іноземцям. Попри це Бельгія залишається однією з найліберальніших країн у підтримці програми "Об'єднання сімей".

У Брюсселі знаходиться найбільша в Західній Європі мечеть, яку збудовано за сприяння Саудівської Аравії на території, спеціально виділеній королем Бельгії.

⁷ UK is 'losing' its religion / BBC Religions [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/1043986.stm.

⁸ Islam in Belgium / Euro-Islam: News and Analysis on Islam in Europe and North America. [Електронний ресурс] – Режим доступу :<http://www.euro-islam.info/country-profiles/belgium/>.

Однією з найважливіших особливостей мусульманських общин у Бельгії є загальна організація бельгійських мусульман – Виконавчий орган мусульман Бельгії, в якому представлені усі бельгійські мечеті та усі етнічні общини на території Бельгії.

У Німеччині найбільше мусульманського населення в Західній Європі після Франції, близько 3,2 млн осіб., що становить 4% від усього населення країни; 80% з них не мають німецького громадянства; 70% мусульман – турки, оскільки 1971р.⁹ Німеччина підписала двосторонній договір з Туреччиною про найм робочої сили у відповідь на нестачу трудового ресурсу. Тому, на відміну від Франції, де першими іммігрантами були військові французької армії чи вихідці з колоній, які впитали в себе західну культуру, у Німеччині першими іммігрантами були мусульмани–вихідці із сільської місцевості, яким не вдалось знайти роботу в містах своєї країни. Перебування іммігрантів у Німеччині оцінювали і приймаюча сторона і власне мусульмани як тимчасове явище. Обидві сторони не намагались ініціювати інтеграційний процес чи культурну взаємодію. Така ситуація в Німеччині ускладнювалась ще і тим, що колишні сільські мешканці мусульманських країн погано усвідомлювали західні реалії, західний спосіб життя, і були ізольовані від суспільного життя німців.

Зростання мусульманської громади відбувалось і за рахунок міграції робочої сили з мусульманських країн, і завдяки біженцям з країн колишньої Югославії, Афганістану, турецьких та іракських курдів, Ірану, а також Лівану та Палестини. Громадянам цих країн надавали громадянство згідно з статтею 16 Конституції ФРН. Економічне зростання 1950-х років. і нестача робочих рук в Німеччині спричинили необхідність підписання договорів про найм робочої сили. Перший такий договір підписано з Туреччиною (1961), потім з Марокко (1963) та Тунісом (1965). Згідно з даними Центру досліджень Туреччини за 1995 р. близько 2,3млн мусульман Німеччини – турецького походження, близько 400–500 тис. з них – курди. Другою за чисельністю етнічною мусульманською общиною є боснійські мусульмани – близько 300 тис. Наступною громадою є вихідці з Ірану – 120 тис., Марокко – близько 85 тис., Афганістану – близько 70 тис., Лівану – 60 тис. осіб¹⁰. Чисельними є також громади пакистанців (35,081 осіб), сирійців (29,476 осіб), тунісців (24,533 осіб.), алжирців (16,974 осіб.) та індонезійців (12,660 осіб.)¹¹.

Значна кількість робітників оселилась в країні назавжди. Найбільші поселення турецьких іммігрантів в індустріальних районах Берліна, Кельна, Франкфурта–на–Майні, Штутгарда, Дортмунда, Мюнхена, і Гамбурга.

⁹ Islam in Germany/ Euro-Islam: News and Analysis on Islam in Europe and North America. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.euro-islam.info/country-profiles/germany/>

¹⁰Der Islam in Deutschland, Muslime in Deutschland / Tibi B. // Stuttgart, 2000. –p.21.

¹¹Tolerated but Marginalised - Muslims in Germany in: Parabolis / Blaschke J. // State Policies towards Muslim Minorities. Sweden, Great Britain and Germany. – Kempten 2004.–p.41.

Населення Австрії становить понад 8 млн осіб, з них 340 тис. (4%) сповідують іслам¹² (здебільшого приїхали в Австрію з Боснії, яка колись їй належала). Історія мусульман в Австрії починається ще з 1525 р., коли Оттоманські султани намагались захопити Австрійську імперію. Хоча ці спроби були невдалими, іслам значною мірою вплинув на австрійську історію та культуру, і багато австрійців навернулись в іслам упродовж XVI–XVII ст. У сучасній історії, імміграція в Австрію мусульман зросла після Берлінського конгресу 1878 р, після якого Австро–Угорщина асимілювала Боснію та Герцеговину. Нові переселення мусульман на території Австро –Угорської імперії заохочувались тодішньою владою, гарантуючи максимум релігійних свобод. Після Другої світової війни нові потоки мусульманських іммігрантів прибули в Австрію, зокрема з Туреччини, Боснії і Герцеговини, Сербії, а також, з арабських країн і Пакистану, хоча і у значно меншій кількості.

Кількість мусульман у сучасній Швеції доволі важко визначити. Однак переважна більшість з них – іммігранти та їхні нащадки. Іммігранти реєструються, зазначаючи країну, з якої вони прибули, але не вказують віросповідання. У 1960-х роках іммігранти прибували передусім з Туреччини і Югославії, у 1970-х роках – з Північної Африки, Палестини, Лівану та Пакистану. У 1980-х роках – з Іраку. Ірану, Сомалі, в 1990-х роках. – з колишньої Югославії. Статистика враховує і християн, адже не кожен виходець з мусульманської країни є мусульманином.

Наводять доволі достовірні дані доктора Іюнаса Оттербека (Університет Лунда), за оцінками якого в Швеції сьогодні проживає близько 250 тис. Мусульман.¹³ Найбільшими общини складають боснійці, турки та іранці. Менші групи утворюють вихідці з Іраку, Сомалі, Палестини, Курдистану. Общини мусульман у Швеції сформувались, здебільшого, з двох причин: найм на роботу з середини 1960-х -1970-х років (курди, іранці); активний прийом Швецією біженців (боснійці, курди, палестинці).

Щоб зареєструватись у Швеції як мусульманин, достатньо за власним бажанням вступити в будь-яку мусульманську організацію. За цими підрахунками число мусульман у Швеції коливається від 70 до 250 тис. осіб.¹⁴

У Нідерландах частка мусульманського населення становить 5,8% з 15-мільйонного населення країни. Більшість – турецького (358,000 осіб) та марокканського (315,000 осіб) походження. Проте є й інші чисельні громади, зокрема: представники Суринаму- 70 тис осіб, Іраку – 44 тис. осіб, Афганістану –

---

¹² Islam in Austria / Euro-Islam: News and Analysis on Islam in Europe and North America. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.euro-islam.info/country-profiles/austria/>.

¹³A School for All: Muslim Pupils in Sweden / *Otterbeck J* // ISIM Newsletter. 1999. – N 3- ст.35

¹⁴Islam in the West and the Role of the Christian Church / *Gunner G.* // *Renaissance* (A monthly Islamic journal). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.renaissance.com.pk/aprnevi99.html>.

37тис. осіб, Ірану – 29тис. осіб, Сомалі – 22тис. осіб.¹⁵ Мусульмани сконцентровані у найбільших індустріальних областях, передусім у чотирьох найбільших містах – Амстердамі, Роттердамі, Гаазі та Ульректі.

З 1949 року, коли здобула незалежність найбільша голландська колонія – Індонезія, в Нідерландах починають з'являтися перші мусульмани-переселенці. Ріст кількості мусульман, як і в інших європейських країнах, припадає на 1960–1970-ті роки. На відміну від інших європейських країн, Нідерланди розпочали активний найм некваліфікованих працівників у країнах Середземномор'я тільки наприкінці 1960-х років.

В Італії загальна кількість мусульман становить близько 650–700 тис. осіб. З них найбільша община об'єднує марокканців (180 тис.) та албанців (140 тис.). Окрім цього, доволі широко представлені вихідці з таких країн, як Сенегал і Сомалі – 50 і 10 тис. осіб відповідно.¹⁶ Сьогодні на території Італії діє 130 мечетей та 123 мусульманських центри. Здебільшого вони містяться на півночі країни і з'явилися упродовж останніх десятиріч.

Активізація ісламу в Італії викликає серйозне занепокоєння католицької церкви. Кардинал Джакомо Біфі, архієпископ Болонії, висловився у підтримку методів, спрямованих на зміцнення позицій католицької церкви у зв'язку зі збільшенням чисельності мусульман в країні. Кардинал заявив, що присутність мусульман в Італії може завдати серйозної шкоди культурній та історичній спадщині країни, її ідентичності. Мусульманська імміграція застала зненацька як італійське суспільство, так і християнську общину.

Іспанія стала приваблювати іммігрантів нещодавно – з середини 1980-х років. Це легко пояснити економічним зростанням у країні і, відповідно, створенням нових робочих місць. В Іспанії, яка у післявоєнні роки сама була постачальником робочої сили для Європи, сьогодні проживає близько 300 тис. іммігрантів з мусульманських країн. Абсолютну більшість становлять марокканці – близько 160 тис. осіб. Доволі великі общини утворюють алжирці (близько 9 тис. осіб.), пакистанці (близько 6 тис. осіб.), іранці (2 тис. осіб.), а також вихідці з африканських країн – Нігерії, Сенегалу, Малі та інших.¹⁷

Мусульманська община в Іспанії 1989 року домоглась від державної влади офіційного визнання. Цей факт відчутно покращив становище мусульман, оскільки тепер мусульманські організації можуть користуватись на території Іспанії усіма правами і привілеями (зокрема, у сфері оподаткування), що й інші релігійні організації. Як і в інших європейських країнах, мусульманське населення сконцентроване довкола великих міст, однак часто Іспанія виступає

¹⁵ Islam in Netherlands / Euro-Islam: News and Analysis on Islam in Europe and North America. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.euro-islam.info/country-profiles/the-netherlands/>.

¹⁶ Islam in Italy / Euro-Islam: News and Analysis on Islam in Europe and North America. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.euro-islam.info/country-profiles/italy/>.

¹⁷ Islam, Europe's Second Religion: The New Social, Cultural, and Political Landscape / Lopez Garcia B. Planet Contreras A. // Praeger Publishers – p.157.

як тимчасове місце перебування для іммігрантів з Північної Африки, які прагнуть поїхати далі – у Францію і країни Бенілюксу.

Отже, розглядаючи специфіку мусульманських громад у країнах ЄС, можна відзначити, що у більшості західноєвропейських держав ядро мусульман становлять вихідці з якої небуть країни чи групи країн (наприклад, Магрибу), близьких за культурою, релігійними та етнічними особливостями. Водночас говорити про певну релігійну, етнічну чи культурну єдність усіх мусульман, навіть у межах однієї країни ЄС, неможливо.

Починаючи з 1960-х років, імміграційна політика західноєвропейських країн зазнала певних змін. Потік трудових іммігрантів з країн мусульманського світу змінився потоком біженців та політемігрантів, які потребували політичного притулку. Після запровадження Шенгенської зони в ЄС відбулася міграція турків з Німеччини у Францію та пакистанців з Британії у Данію і Норвегію, магрібінці мігрували в Іспанію та Італію. Після розпаду світової соціалістичної системи албанці розпочали міграцію в Італію та Грецію. Громадянська війна в Сомалі спричинила появу сомалійських біженців у багатьох країнах Європи, включно зі Швецією та Фінляндією. Найновіші міграційні потоки сформовані з громадян Іраку, Ірану та Афганістану.

Різке зростання цін на нафту після 1973 р., а також революція в Ірані сприяли зміні ролі мусульманських громад в Європі. Надприбутки дали змогу нафтовидобувним мусульманським країнам проявляти так звану «ісламську солідарність» – матеріально підтримувати не лише бідні мусульманські країни, але й мусульман, що оселились на Заході. Чисельні міжнародні організації, фонди, створені при безпосередньому втручанні найбільших мусульманських експортерів нафти – Саудівської Аравії та Ірану – стали інтенсивно впливати на життя мусульман в європейських країнах. Менш значну, проте важливу роль відігравав у розповсюдженні ісламу в Європі демографічний чинник, тобто швидкий приріст мусульманського населення. Вирішення проблем інтеграції мусульман у країнах Західної Європи є важливим не лише для європейських країн. Сьогодні на території країн ЄС діють різноманітні за політичним забарвленням, етнічним та конфесійним складом мусульманські громадські організації; друкують газети на мовах народів мусульманського світу. Важливою умовою існування таких організацій у Європі є той факт, що мусульмани користуються тут усіма основними правами та свободами громадянина, в тому числі свободою слова і друку, свободою зібрань і совісті. Така ситуація часто зумовлює до того, що на європейській території активно діють і розвиваються мусульманські організації і партії, діяльність яких заборонено з політичних чи релігійних міркувань у самих мусульманських країнах – на історичній батьківщині. Такі організації часто дотримуються радикальної ісламістської ідеології.

Користуючись широким спектром міжнародних зв'язків з мусульманськими общинами в цілому світі, економічними і фінансовими можливостями, мусульманські організації в Європі впливають на ситуацію не лише в країнах ЄС, але й далеко за його межами. Отож інтеграція мусульман в європейських

країнах, виважений підхід до мусульманських організацій в Європі є важливими для багатьох країн світу.

Особливий відбиток на формування мусульманських меншин у ЄС залишило колоніальне минуле деяких європейських держав, яке багато в чому і визначило етнічний склад сучасних мусульманських громад у Європі. Іншим визначальним чинником став вибір країн, з яких європейці в 60 – 70- ті роки. минулого століття експортували робочу силу. Аналізуючи причини, що вплинули на міграційні процеси зі Сходу на Захід, з мусульманських країн у Західну Європу, слід пам'ятати й історичні умови, що склались у XX ст в самих державах мусульманського світу. Вирішальну роль у створенні специфічного становища мусульманських громад в окремих державах ЄС відіграють національні інтеграційні політики європейських країн. Незважаючи на те, що в європейських державах існують і загальні проблеми, пов'язані з ісламом і мусульманами в ЄС, відмінності у підході до іммігрантів–мусульман у державах Євросоюзу визначили комплекс особливих проблем.

На становище мусульман в окремих європейських державах зумовлене історичним минулим. Передусім йдеться про колоніальну та імперіалістичну політику таких країн, як, для прикладу, Англія і Франція, які не лише самі по собі стали однією з причин міграцій з мусульманського сходу в західноєвропейські країни у другій половині XX ст., але й визначили етнічний склад мусульманських громад, ставлення до мусульман європейського суспільства і, навпаки, власне позиціонування мусульманської громади в цих країнах. Відмінності у методах колоніальної політики європейських країн і досі впливають на сучасну ситуацію, зокрема на вибір стратегії імміграційної політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вторая религия” Франции. Мусульманский вопрос на галльской земле [Електронний ресурс] / Кудрявцев А. // Независимая газета. – 2002. – №7. – Режим доступу до журн.: http://religion.ng.ru/problems/2002-09-18/4_france.html. – Назва з екрану.
2. Європа мусульманська [Електронний ресурс] / Орлик В. //Дзеркало тижня – 2004. – № 29 (504). – Режим доступу до журн.: http://dt.ua/POLITICS/evropa_musulmanska-40609.html. – Назва з екрану.
3. Чи є іслам загрозою демократії [Електронний ресурс] /Бхікху П. //День – 2003. – №119. – Режим доступу до журн.: <http://www.day.kiev.ua/22228>. – Назва з екрану.
4. *Blaschke J. State Policies Towards Muslim Minorities. Sweden, Great Britain and Germany / Muhammad Anwar, Jochen Blaschke, Åke Sander.* – Berlin, Edition Parabolis Verlagsabteilung im Europäischen Migrationszentrum – Kempten, 2004. – p.197. – ISBN 3-88402-336-5.

5. *Garcia L.* Islam Europe's Second Religion: The New Social, Cultural, and Political Landscape / Lopez Garcia B., Planet Contreras A.; [Edited by Shireen Hunter]. – Greenwood Publishing Group, 2002 – p.312. – ISBN 0275976092

6. *Gurfinkiel M.* Islam in France: Is the French Way of Life in Danger? / Michel Gurfinkiel // *The Middle East Quarterly*. – 1997. – VOL. IV:№ 1. – pp. 19–29.

7. *Otterbeck J.* A School for All: Muslim Pupils in Sweden / Jonas Otterbeck // *ISIM Newsletter*. – 1999. – N 3. – p.35

8. *Tibi B.* Der Islam in Deutschland Muslime in Deutschland /Bassam Tibi. – Stuttgart ; München: Deutsche Verlags-Anstalt, 2000. – p. 399. – ISBN 3421053855.

9. Islam in the United Kingdom [Електронний ресурс] / written by Staff Writer // Euro-Islam: News and Analysis on Islam in Europe and North America – Режим доступу до журн.: <http://www.euro-islam.info/country-profiles/united-kingdom>. – Назва з екрану.

10. History of Islam in the UK [Електронний ресурс] / BBC Religions – Режим доступу до журн.: http://www.bbc.co.uk/religion/religions/islam/history/uk_1.shtml. – Назва з екрану.

11. UK is 'losing' its religion [Електронний ресурс] / BBC Religions – Режим доступу до журн.: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/1043986.stm. – Назва з екрану.

12. Islam in Belgium [Електронний ресурс] / written by Staff Writer // Euro-Islam: News and Analysis on Islam in Europe and North America – <http://www.euro-islam.info/country-profiles/belgium>. – Назва з екрану.

13. Islam in Germany [Електронний ресурс] / written by Staff Writer // Euro-Islam: News and Analysis on Islam in Europe and North America – Режим доступу до журн.: <http://www.euro-islam.info/country-profiles/germany>. – Назва з екрану.

14. Islam in Austria [Електронний ресурс] / written by Staff Writer // Euro-Islam: News and Analysis on Islam in Europe and North America – Режим доступу до журн.: <http://www.euro-islam.info/country-profiles/austria>. – Назва з екрану.

15. Islam in the West and the Role of the Christian Church [Електронний ресурс] / Gunner G // *Renaissance (A monthly Islamic jornal)* – Режим доступу до журн.: <http://www.renaissance.com.pk/aprnevi99.html>. – Назва з екрану.

16. Islam in Netherlands [Електронний ресурс] / written by Staff Writer // Euro-Islam: News and Analysis on Islam in Europe and North America – Режим доступу до журн.: <http://www.euro-islam.info/country-profiles/the-netherlands>. – Назва з екрану.

17. Islam in Italy [Електронний ресурс] / written by Staff Writer // Euro-Islam: News and Analysis on Islam in Europe and North America – Режим доступу до журн.: <http://www.euro-islam.info/country-profiles/italy>. – Назва з екрану.

Стаття надійшла до редколегії 03.03.2011

Прийнята до друку 05.04.2011

**MUSLIM COMMUNITIES IN WESTERN EUROPE :
FORMING FEATURES****Maryana Stets**

*Ivan Franko National University of Lviv,
vul .Universytetska. 1, Lviv, 79000, Ukraine, (032) 239-41-32
e-mail: marianochka_s@ukr.net*

The article highlights the procedure of forming muslim communities on territory of countries of Western Europe after Second World War. On the example of a few countries of EU are analysed the pre-conditions and features of formation of muslim communities.

Key words: Muslim communities, immigration, umma.

**МУСУЛЬМАНСКИЕ ОБЩИНЫ В СТРАНАХ ЗАПАДНОЙ ЕВРОПЫ :
ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ****Марьяна Стец**

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
вул. Университетская, 1, Львов, 79000, Украина, (032) 239-41-32
e-mail: marianochka_s@ukr.net*

Отражен процесс формирования мусульманских общин на территории стран Западной Европы после Второй мировой войны. На примере нескольких стран ЕС проанализированы предпосылки и особенности образования мусульманских общин..

Ключевые слова: мусульманские общины, иммиграция, умма.